यत्रतेवेदाःवेदितव्यंकर्मब्रह्मस्वरूपं यथास्थितिंकर्मणामनुष्ठानंब्रह्मणश्चज्ञानंप्राप्यअनहंकारेणावस्थानंचदृश्यते सएववेदवित् अन्यस्तुवातरेचकोभस्त्रापरनामाचर्मकोशः वातवेटकइतिगौडाःपठंति व्याचक्षतेचवातवशात्वेटकःभाषकः वेटपरिभाषणेइतिधातुः ॥ ४२ ॥ मानंमेयंमातृस्थितिंचवेदादिपदोपात्तांक्रमेणव्युत्पादयति सर्वमित्यादिनाऽध्यायशेषेण अस्तिवर्तमानं नास्तिअतीतानागतंतस्यसर्वस्यनिष्ठास्वरूपं ॥ ४३ ॥ मानमुक्त्वामेयमाह एषैवेति सर्वत्रसर्वेषुशास्त्रेषुएषाएकैवनिष्ठा कासौएतत्जगत्अस्तिचप्रतीतिकाले नास्तिचबाधकाले ननुघटादिरपिस्थितिकालेस्तिप्राक्प्रध्वंसाभावकालेनास्तीत्याशंकानिरासायचकारद्वयेनसमानकालिकमस्तित्वनास्तित्वधर्मद्वयंसमुच्चिनोति तेनबुद्धानांप्रतीयमानमपिमायापुरवन्नास्त्येव अबुद्धानांचतत्त्वतोऽत्यंतासदपिवज्रपंजरवद्दृढतरमस्त्येव एतदेवविवृणोति एतदिति विजानतःतत्त्वज्ञस्यएतत्परिदृश्यमानंवियदादि अंतंचमध्यंच अनुवाद्यापेक्षंछोबत्वं अंतश्चमध्यश्च अंतोनिर्विशेषंलयस्थानं मध्यःसविशेषंलयस्थानं सत्सूत्राख्यं वस्तुतस्त्वसदिति एतदुक्तंभवति एतद्वैराजंरूपंशुद्धात्ब्रह्मणोनन्यदेवरजतमिवशुक्तेः एतन्मायाशबलादप्यनन्यत्कुंडलमिवकनकात् एतत्सूक्ष्मादप्यनन्यत्उपनेत्रदृशःस्थूलाक्षरमिवसूक्ष्मात् तेनैतदसत्अज्ञानमात्रमनिर्वचनीयमिति नन्वेकएवमायावीसर्वलयस्थानमस्तुकिमितिततोन्यन्निर्मायंकल्प्यतेइतिचेत्श्रुतिप्रामाण्यादितिब्रूमः तथाहिश्रुतिः सयथासर्वासामपांसमुद्रएकायनमेवंसर्वेषांरूपाणांचक्षुरेकायनमितिअप्समुद्रदृष्टांतेनकार्यल

वेदांश्चवेदितव्यंचविदित्वाचयथास्थितिं॥ एवंवेदविदित्याहुरतोन्योवातरेचकः ॥ ४२॥ सर्वंविदुर्वेदविदोवेदेसर्वंप्रतिष्ठितं ॥ वेदेहिनिष्ठासर्वस्ययद्यदस्तिचनास्तिच॥ ४३॥ एषैवनिष्ठासर्वत्रयत्तदस्तिचनास्तिच॥ एतदंतंचमध्यंचसच्चाऽसच्चविजानतः॥ ४४॥ समानंत्यागइत्येवसर्ववेदेषुनिष्ठितं ॥ संतोषइत्यनुगतमपवर्गेप्रतिष्ठितं ॥ ४५॥ ऋतंसत्यंविदितंवेदितव्यंसर्वस्यात्मास्थावरंजंगमंच॥ सर्वंसुखंयच्छिवमुत्तरंचब्रह्माव्यक्तंप्रभवश्चाव्ययंच॥ ४६॥

याधिष्ठानंमायाविनमुक्तासयथासैंधवखिल्यउदकेप्रास्तउदकमेवानुविलीयतइतिलवणोदकदृष्टांतेनकार्यकारणोभयलयाधिष्ठानंचिन्मात्रंदर्शयति यथाउदकेप्रास्तःसैंधवखिल्यस्तत्रस्वोपादानभूतमुदकंविलीयतेनतुकरकावत्स्वरूपमात्रेणपरिमाणानतिरेकादेवंकार्यकारणेशुद्धेब्रह्मणिलीयेतेइतिश्रुत्यर्थः ॥ ४४ ॥ एवंविदःसमाधिव्युत्थानयोःस्थितिमाह समानमिति त्यागइत्येवक्षेत्रारामगृहपशुपत्नीपुत्रशरीरेंद्रियप्राणमनोबुद्ध्यहंकारांतानांत्यागेनिर्विकल्पसमाधौसत्येवसम्यगानंभवति एतदेवसर्ववेदार्थः यथोक्तंवासिष्ठे निर्विकल्पसमाधिर्हिसिद्धांतःसर्ववाङ्मयइति अपिसंराधनेप्रत्यक्षानुमानाभ्यामितिसूत्रंच संराधनेसमाधौप्रत्यक्षंश्रुतिःप्रामाण्यंप्रत्यनपेक्षत्वात् अनुमानंस्मृतिः मूलसापेक्षत्वात् दृश्यतेत्वग्र्ययाबुद्ध्यायोगिनस्तंप्रपश्यंतोतिश्रुतिस्मृतिभ्यांसमाधावात्मनःसम्यग्दर्शनंभवतीतिसूत्रार्थः व्युत्थानावस्थामाह संतोषइति श्रुतौहि तेयेशतंमानुषाआनंदाःसएकोमनुष्यगंधर्वाणामानंदः श्रोत्रियस्यचाकामहतस्येत्यादिनोत्तरोत्तरशतगुणेषुमानुषानंदादिब्रह्मानंदांतेष्वानंदेषुश्रोत्रियत्वाकामहतत्वयोरनुगमोदृष्टः तत्रश्रोत्रियत्वंसर्वत्रसमानं अकामहतत्वोत्कर्षादेवचानंदोत्कर्षःतस्यैवसंतोषशब्दितस्यसर्वानंदेष्वनुगतस्यपराकाष्ठाव्युत्थितेब्रह्मविदिज्ञेयेत्यर्थः ॥ ४५ ॥ अपवर्गस्वरूपमाह ऋतमिति ऋतमबाधितं सत्यंसच्चत्यच्चेति सत्यंमूर्तामूर्तप्रपंचात्मकं तदधिष्ठानत्वात् यतःसर्वस्यात्माऽतोविदितं यतःस्थावरंजंगमंचतत्तद्देहतादात्म्यापन्नमतोवेदितव्यं सर्वमविकलंसुखं दुःखासंभिन्नंसुखमित्यर्थः उत्तरंसर्वोत्कृष्टंशिवंशांतमद्वैतंतुरीयमित्यर्थः शिवमद्वैतंचतुर्थमन्यंतइतिश्रुतेः ब्रह्मत्रिविधपरिच्छेदशून्यं अव्यक्तस्यप्रभवआविर्भावोयस्मात्तत्ईशस्याप्यधिष्ठानं अव्ययंअपरिणामित्वान्नित्यंचात्असंगं ॥ ४६ ॥

Digitized by Google